

Det behövs verklig mångfald i välfärden

Svenska Dagbladet den 4 maj 2012

I dag släpps boken *Välfärd bortom staten och kapitalet* (Sektor3, 2012), där vi visar hur civila samhällets ideella äldreboenden, profilerade skolor och kooperativa vårdcentraler skulle kunna växa sig starka. Med innovationskraft och långsiktigt socialt ansvarstagande toppat med frivillig entusiasm skapar civilsamhällets entreprenörer värden som är viktiga och efterfrågade. De bidrar inte bara till att människor får fler och mer att välja bland i skola, vård och omsorg, de kan också utveckla och effektivisera välfärden i Sverige.

Men utan finanser för omfattande välfärdsprojekt blir ett större åtagande omöjligt. Angeläget är också att offentliga medel inte villkoras så att det kringskar civila samhällets omistliga roll som samhällskritisk opinionsbildare.

Bland de politiker och företrädare för civilsamhället vi intervjuat märks en vilja till handling, att skarpare politik behövs för att främja ideella aktörer i skolan, vården och omsorgen. En möjlig väg framåt kan då vara att:

1. Utöka avdragsrätten och tillgången till kapital.

Ideella välfärdsaktörer lever i dag med en ryckig bidragspolitik och tillfälliga projektanslag dikterade efter politikernas behov och välvilja. Ett företag kan starta välfärdsverksamhet med hjälp av miljonstöd från Almi företagspartner. Men en ideell organisation som vill starta en vårdcentral, ett äldreboende eller ytterligare en skola har inte mycket att hämta. Ökad access till investeringsfonder behövs om civilsamhällets sociala entreprenörskap bättre ska främjas.

Avdragsrätten för gåvor är en annan möjlighet. Den är i dag mindre omfattande än i många andra länder och styr dessutom till vilka organisationer avdrag får göras. Det ger filantroper, riskkapitalister och andra investerare svaga incitament till att stötta ideella verksamheter i välfärden. Viktigt är också att avdrag får göras för förebyggande verksamhet, inte bara för hjälpinsatser.

2. Mer flexibla upphandlingar.

Den fasta kostnaden för att delta i upphandlingar är hög och därmed illa anpassad till ideella välfärdsaktörer. I de fall upphandlingar görs borde kommuner bättre utnyttja den möjlighet som nu finns att utgå från sociala kriterier. Upphandlare skulle också kunna ta hänsyn till hur organisationer återinvesterar sitt ekonomiska överskott och om de med frivilliga krafter ytterligare kan stärka de tjänster som utförs.

3. Värna civilsamhällets oberoende.

Runt om i Europa syns samma trend: ideella utförare används i hög grad till att förverkliga politiska ambitioner. När tjänster beställs genom riktade projektanslag banar det väg för en likriktning bland de aktörer som tävlar om pengarna. Detta kan motverka nytänkande och sociala innovationer.

4. Utred ny bolagsordning för organisationer utan vinstsyfte.

Redan nu går det att starta aktiebolag med särskild begränsning för utdelning av vinst, men denna möjlighet är det få som utnyttjar. Regeringen bör i en samlad analys av villkoren för välfärdsföretagande utreda en specifik bolagsordning för ideella organisationer. Här finns möjlighet att följa andra länder i att knyta flexiblare regler och skattelättnader till företagsformer som samlar organisationer utan vinstsyfte.

5. Formulera breda kvalitetsmått.

Kvaliteten i välfärden behöver säkras, men detta är en komplicerad uppgift. Ökade krav på regleringar hotar att undergräva de valfrihetsreformer som genomförts. Ensidigt fokus på kostnadseffektivitet – och de förenklade sätt som i dag används för att mäta och jämföra – är dessutom en nackdel för ideella aktörer, som ytterst bör mätas utifrån sociala resultat snarare än ekonomiska bokslut. Men när alla aktörer ska tävla om finansieringen på basis av snäva kvalitetsmått och rigorösa kravlistor blir inte mycket av mångfalden kvar.

Civila samhällets aktörer kan spela en betydande roll i skolan, vården och omsorgen. Men i nuläget används deras potential knappast som den borde. De politiker som vill ha ökad valfrihet och mångfald har goda möjligheter att göra något åt det.

ANNA ARDIN

ansvarig för välfärdsfrågor på tankesmedjan Sektor 3

ANDREAS LINDERYD

doktorand på Handelshögskolan vid Åbo Akademi och Ersta Sköndal högskola

JOHANNA RICKNE

fil dr i nationalekonomi och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning